

Секція № 7.

ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Андрейченко Світлана Сергіївна

*д.ю.н., професор, професор кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Гайдаржи Влада Русланівна

*здобувач вищої освіти Інституту права та економіки
Міжнародного гуманітарного університету*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ЗАГРОЗ

Інформатизація, що є характерною особливістю сучасного суспільства, неминуче спричиняє впровадження в усі основні сфери людської діяльності інформаційних технологій і засобів. Ситуація у сфері інформаційної безпеки України істотно змінилася у зв'язку з новими викликами та загрозами, пов'язаними з російською агресією. Нехтуючи приписами міжнародного права, закликами авторитетних міжнародних організацій та міжнародної спільноти, російська федерація продовжує свою міжнародно-протиправну поведінку та кричущі зловживання у сфері міжнародного права, порушуючи національну та, зокрема, інформаційну безпеку України. У відповідь на проблему забезпечення інформаційної безпеки істотно трансформувалися окремі складові інформаційної сфери та правові механізми її захисту. Агресія РФ викликала необхідність для владних структур та українського суспільства здійснювати цілеспрямований та ефективний опір агресору, який би дозволив забезпечити територіальну цілісність нашої держави та інформаційну безпеку.

У військовій сфері результат збройної боротьби все більшою мірою залежить від якості отриманої інформації та рівня розвитку інформаційних технологій, на яких ґрунтуються системи розвідки, радіоелектронної

боротьби, управління військами і високоточною зброєю. Не варто оминати і сферу духовного життя, де виникає небезпека розвитку в суспільстві агресивної споживацької ідеології, тотальної комерціалізації культури, поширення ідей насильства і нетерпимості, впливу на психіку руйнівних форм свідомості. Ці загрози і захист від них, а також утвердження моральних цінностей реалізуються всередині інформаційного середовища і перш за все через засоби масової інформації та формування громадської думки. Інформаційне середовище є системоутворюючим фактором у всіх сферах національної безпеки та активно впливає на стан політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки держави.

Інформаційну безпеку держави визначають як 1) стан, за якого в умовах дії реальних та потенційних загроз забезпечується самозбереження, сталий і прогресивний розвиток інформаційної сфери, зокрема захищеність інформаційної інфраструктури, інформаційного простору, інформаційних ресурсів, інформаційних процесів та їхніх суб'єктів, а також досягнення відповідних національних цілей та реалізація національних інтересів в інформаційній сфері; 2) постійний процес діяльності компетентних органів, спрямований на запобігання, протидію загрозам інформаційній сфері, застосування активних заходів інформаційного впливу, а також сукупність умов такої діяльності, які реалізуються й здатні контролюватися тривалий час. За такого підходу інформаційна безпека України визначається як постійний процес діяльності компетентних органів, спрямований на запобігання та протидію загрозам інформаційній сфері, застосування активних заходів інформаційного впливу, а також сукупність умов такої діяльності, які реалізуються й здатні контролюватися тривалий час [2, с. 4].

Перші законодавчі акти в Україні у сфері інформаційної безпеки були прийняті незабаром після проголошення незалежності нашої держави, до яких потім вносилися зміни: Закон України «Про інформацію» 1992 р. (є, по суті, першим базовим нормативним законом в даній галузі); Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» 1992 р.; Закон України

«Про авторське право і суміжні права» 1993 р. Конституція України (ст. 17) ставить інформаційну безпеку на один щабель з найважливішими функціями держави – захист суверенітету та територіальної цілісності. Левченко О. звертає увагу на те, що питання створення та функціонування системи інформаційної безпеки держави необхідно бути складовою проектів всіх ключових профільних документів і, в першу чергу, концептуальних [3]. Поява таких документів почала відбуватися в Україні одночасно з проявами проти України агресії рф. Так, першим нормативно-правовим актом у цьому напрямку було рішення РНБО «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України» від 28 квітня 2014 року. Розглянувши стан забезпечення інформаційної безпеки в той період, Рада національної безпеки і оборони України констатувала, що останнім часом російська федерація поширює недостовірну, неповну, упереджену інформацію про Україну, через що намагається маніпулювати суспільною свідомістю в Україні та за її межами [4].

Як звертає увагу Валюшко І., з 2014 року законодавча база України у сфері інформаційної безпеки відчутно збагатилася. Загалом її можна поділити на 2 групи. Перша включає концептуальні, базові документи, такі як Доктрини та Стратегії, які визначають основні загрози та тенденції в інформаційній безпеці. Друга група містить Закони України, Укази Президента, рішення РНБО України, які забороняють контент країни агресора на радіо, телебаченні та в Інтернет просторі України [5]. Серед таких актів: Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» (2017 р.); Указ Президента України від 15 жовтня 2021 року Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію інформаційної безпеки»; Указ Президента України від 1 лютого 2022 року Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про План реалізації Стратегії кібербезпеки України» та ін.

Важливу роль свого часу для забезпечення інформаційної безпеки України відіграли нормативні акти, які заборонили контент (або передбачають

здійснення щодо нього державного контролю) країни агресора на радіо, телебаченні та в Інтернет просторі України. Мова йде, зокрема, про Закон України «Про внесення зміни до статті 15 Закону України «Про кінематографію» від 29 березня 2016 року. Він забороняє російські фільми, зняті після 2013 року, а також стрічки, які популяризують органи влади держави-агресора. 6 жовтня 2016 року було прийнято Закон «Про внесення змін до Закону України «Про телебачення і радіомовлення» щодо уточнення умови розповсюдження програм телерадіоорганізацій у складі універсальної програмної послуги».

Доцільним вважаємо розроблення спеціального закону «Про інформаційну безпеку», який би упорядкував усю систему нормативно-правових актів, що діють у вказаній сфері.

Підсумовуючи відзначимо. Збройна агресія та інформаційна війна рф проти України вимагають нових зрушень у формуванні зваженої державної політики інформаційної безпеки, прийняття єдиного кодифікованого акту інформаційної безпеки, продовження дієвого міжнародного співробітництва для зміцнення інформаційної безпеки нашої держави.

Джерела:

1. Дахно О. Ю. Політика забезпечення територіальної цілісності України. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 21.01.01 – основи національної безпеки держави (політичні науки). Національний інститут стратегічних досліджень, Київ, 2020.

2. Ткачук Т. Ю. Правове забезпечення інформаційної безпеки в умовах євроінтеграції України. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право (081 - Право). ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, 2019.

3. Левченко О. В. Нормативно-правове регулювання інформаційної безпеки України: стан та шляхи вирішення проблем. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних сил*. 2014. Випуск 3 (40) С. 130 –135.

4. Рішення РНБО «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України» від 28 квітня 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/449/2014>

5. Валушко І. О. Інформаційна безпека України: трансформація законодавства після російського вторгнення. Історико-політичні студії. *Збірник наукових праць*. 2017. № 2 (8). С. 30 – 43.

Латковський Павло Павлович

к.ю.н, доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНФОРМАЦІЙНІ ПРАВА ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Цифрові технології підштовхнули наш світ вперед до безпрецедентного інформаційного прогресу. Цифрова ера також принесла з собою нові виклики у захисті прав людини та демократії, а також інформаційної безпеки країни в цілому. Спеціальні інформаційні операції Російської Федерації намагаються посилити внутрішні протиріччя в Україні та в інших демократичних державах. Технології гібридної війни проти України, у тому числі, моделі й механізми інформаційного втручання, швидко адаптуючись до локальних контекстів та регуляторних політик, наносять шкоду інформаційному простору України та Європейського Союзу.

Глобалізація, пандемія COVID-19, повномасштабна війна РФ проти України - все це зумовило посилення ролі соціальних мереж у національному та світовому інформаційному просторі, їх вплив на внутрішню і зовнішню суспільно-політичну ситуацію, стан додержання прав і свобод людини, зокрема щодо забезпечення принципів рівності прав користувачів соціальних